

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 305/2022-28

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej Mgr. Stanislavou Liptákovou, advokátkou, Rozvojová 2, Košice, proti postupu Okresného súdu Košice II v konaní sp. zn. 43P/86/2018 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Košice II v konaní sp. zn. 43P/86/2018 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresný súd Košice II **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **615,39 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
3. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 8. mája 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice II (ďalej len „okresný súd“) v konaní sp. zn. 43P/86/2018 (ďalej aj „napadnuté konanie“). Sťažovateľka žiada o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v sume 2 000 eur a náhrady trov konania.

2. Uznesením č. k. III. ÚS 305/2022-13 z 26. mája 2022 ústavný súd prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Skutkové východiská

3. Napadnuté konanie o rozvod a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom na čas po rozvode začalo na okresnom súde 16. apríla 2018 doručením návrhu sťažovateľky. Uznesením z 30. apríla 2018 bola sťažovateľka vyzvaná na predloženie chýbajúcich dokladov a označených dôkazov. Na výzvu reagovala až po urgencii súdu z 8. augusta 2018 predložením dôkazov 5. septembra 2018. Výzvou z 25. septembra 2018 bola sťažovateľka opakovane vyzvaná na predloženie potvrdenia o poslednom spoločnom bydlisku účastníkov, ktoré doručila súdu 19. októbra 2018. V novembri 2018 súd ustanovil kolízneho opatrovníka a vykonal úkony v rámci prípravy pojednávania (lustrácie v Sociálnej poisťovni a zisťovanie príjmov účastníkov). Vyjadrenia a správy boli súdu doručené v decembri 2018, v januári 2019 sa vyjadril odporca, vo februári 2019 bola súdu doručená správa kolízneho opatrovníka. V júli 2019 súd zisťoval stav súvisiaceho konania sp. zn. 18P/15/2018 vedeného na Okresnom súde Košice I. Dňa 7. januára 2020 kolízny opatrovník doručil doplnujúcu správu. Vo februári 2020 bol žiadaný spis z Okresného súdu Košice I. V súvislosti s protipandemickými opatreniami bol termín pojednávania určený na 2. apríl 2020 zrušený. Prvé pojednávanie sa uskutočnilo 1. júna 2020 a pre účely predloženia správy kolízneho opatrovníka bolo odročené na 3. september 2020. Toto pojednávanie bolo odročené na neurčito pre účely uloženia povinnosti účastníkom konania podrobiť sa odbornému poradenstvu počas doby 4 mesiacov (uznesenie súdu nadobudlo právoplatnosť 14. decembra 2020). Dňa 2. marca 2021 príslušný úrad práce oznámil súdu, že realizácia výchovného opatrenia je počas epidemiologických opatrení prerušená. Správa z poradensko-psychologického procesu bola súdu doručená 16. júna 2021. Pojednávanie nariadené na 28. február 2022 bolo zrušené na žiadosť sťažovateľky z dôvodu jej povinnej karantény. Na pojednávaní 9. mája 2022 okresný súd meritórne rozhodol. Účastníci sa vzdali práva podať odvolanie proti všetkým výrokom rozsudku.

III.

Argumentácia sťažovateľky

4. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti konkretizuje obdobia nečinnosti okresného súdu. Podľa jej názoru ide v konaní o úplne bežnú agendu všeobecných súdov, teda vec nie je právne ani skutkovo zložitá. Sťažovateľka nijako neprispela k predĺženiu konania v predmetnej veci. Okresný súd musel odročiť pojednávanie z dôvodu ospravedlnenej neúčasti sťažovateľky len raz (28. februára 2022). Inak vždy včasne reagovala na pokyny a výzvy súdu okrem prípadu, keď jej súd výzvu zaslal na nesprávnu adresu a nemala tak o nej vedomosť. Vo vzťahu k postupu okresného súdu sťažovateľka uviedla, že jeho opakovaná nečinnosť (trvajúca niekoľko mesiacov) a všetky jeho pochybenia poukazujú na nesústredený postup okresného súdu, ktorý sa odrazil na doterajšej dĺžke napadnutého konania. Je potrebné prihliadnuť aj na význam konania pre sťažovateľku, predmetom ktorého je rozvod manželstva, ktoré je dlhodobo nefunkčné, vzťahy medzi manželmi sú trvalo rozvrátené a vážne narušené, pričom manželstvo už neplní svoj účel a nevytvára ani harmonické prostredie vhodné pre riadnu výchovu maloletých detí.

5. Sťažovateľka považuje za primerané, aby jej v tejto veci bolo priznané finančné zadostučinenie, s poukazom na nečinnosť súdu, resp. jeho neefektívnu činnosť, ktorá dosahuje v súhrne dobu viac ako dvoch rokov, pričom vec nie je právoplatne ukončená napriek významu konania pre sťažovateľku, ale aj pre ostatných účastníkov. Nekonanie zo strany všeobecného súdu znamená aj ohrozenie viery sťažovateľky v riadne a účinné fungovanie systému súdnej ochrany.

IV.

Vyjadrenie okresného súdu, replika sťažovateľky

IV.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Podľa okresného súdu právne ide o vec štandardnej rozhodovacej činnosti; skutkovo si konanie vyžadovalo odborné poradenstvo, ktoré si vyžiadalo značný časový priestor (3. 9. 2020 – 16. 6. 2021). Pojednávanie 3. septembra 2020 bolo odročené pre účely absolvovania odborného poradenstva, ktorého výsledok bol pre pandemické opatrenia oznámený súdu až 16. júna 2021. Okresný súd poukázal aj na správanie sťažovateľky, keď na výzvu súdu z 30. apríla 2018, ktorú sťažovateľka prevzala 26. mája 2018, reagovala až po zaslanej urgencii 5. septembra 2018. Keďže nepredložila žiadaný doklad o poslednom spoločnom bydlisku účastníkov, bola jej zasielaná ďalšia výzva 25. septembra 2018. Pojednávanie nariadené na 28. februára 2022 bolo odročené na žiadosť sťažovateľky, i keď z ospravedlniteľného dôvodu. Za prietahy spôsobené súdom predseda okresného súdu označil obdobie február 2019 až január 2020 a obdobie od 16. júna 2021 do 28. decembra 2021. Poukázal tiež na skutočnosť, že sťažovateľka počas celého trvania sporu nepodala sťažnosť na prietahy v konaní predsedovi súdu, čo nesvedčí o jej enormnej snahe konanie ukončiť. Podanie sťažnosti ústavnému súdu deň pred nariadeným termínom pojednávania považuje za účelové. V prípade nepodania žiadosti o odročenie pojednávania 28. februára 2022 sťažovateľkou bolo by rozhodnuté už na tomto pojednávaní. Sťažovateľkou žiadané finančné zadostučinenie preto považuje za neprimerané.

IV.2. Replika sťažovateľky:

7. Sťažovateľka vo svojej replike uviedla, že uznesenie o uložení povinnosti podrobiť sa odbornému poradenstvu bolo síce vyhlásené na pojednávaní 3. septembra 2020, avšak súdom bolo písomne vyhotovené až 25. novembra 2020 (takmer 3 mesiace po pojednávaní) a sťažovateľke bolo doručené prostredníctvom právnej zástupkyne 14. decembra 2020. Je zrejmé, že odborné poradenstvo samotné v trvaní 4 mesiacov nevyžadovalo značný časový priestor, ako to uvádza okresný súd. Vo vzťahu k doručovaniu výzvy súdu sťažovateľka zdôraznila, že ani jeden zo súdom dožiadaných dokumentov nebol nevyhnutný pre riadne začatie a pokračovanie v konaní a označené uznesenie jej bolo chybou súdu doručované na nesprávnu adresu, na ktorej sa v tom čase nezdržovala a o doručení uznesenia nemala vedomosť. Ďalej uviedla, že sťažnosť predsedovi súdu podľa „zákona o súdoch“ nie je efektívny a účinný prostriedok nápravy, čo vo svojej rozhodovacej praxi potvrdzuje aj ústavný súd. K žiadosti o odročenie pojednávania zdôraznila, že na jej strane šlo o objektívnu prekážku – povinnú karanténu z dôvodu positivity jej syna na COVID-19. Zároveň uviedla, že ukončeniu napadnutého konania významne pomohlo právoplatné skončenie konania o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom rozsudkom zo 17. marca 2022, ktorý nadobudol právoplatnosť 25. marca 2022. Na označené rozhodnutie nadviazal okresný súd na pojednávaní 9. mája 2022 v časti konania o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností

k maloletým deťom na čas po rozvode. Rozsudkom z 9. mája 2022 súd manželstvo účastníkov konania rozviedol a na čas po rozvode schválil rodičovskú dohodu o úprave výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom, ktorú rodičia uzavreli priamo na pojednávaní (pred pojednávaním neprebehli žiadne rokovania o jej uzavretí; otec trval na svojom návrhu ešte v úvode pojednávania a až po intervencii súdu a po vyslovení predbežného právneho posúdenia svoje rozhodnutie prehodnotil). Písomný rozsudok bol právnej zástupkyňi sťažovateľky doručený 13. júna 2022. Podľa sťažovateľky navrhovaná výška finančného zadost'učinenia je adekvátna významu tohto konania pre sťažovateľku a nečinnosti súdu, resp. jeho neefektívnej a nesústredenej činnosti, ktorá dosiahla v súhrne dobu viac ako dvoch rokov a celkovo v rámci konania na prvom stupni viac ako štyri roky.

V.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

8. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

9. Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov (i práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote) je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (m. m. IV. ÚS 221/04, IV. ÚS 365/04).

10. Základnou povinnosťou súdu a sudcu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Povinnosť súdu konať v civilnom mimosporovom konaní bez priet'ahov je vyjadrená napr. aj v § 30 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“), podľa ktorého po začatí konania postupuje súd v súčinnosti s ostatnými subjektmi konania tak, aby bola vec v čo najkratšom čase prejednaná a rozhodnutá, ako aj v § 31 CMP, podľa ktorého súd pokračuje v konaní, aj keď sú účastníci nečinní.

11. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02).

12. EŠLP pri poskytovaní ochrany práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorého obsahové komponenty sú v zásade identické s obsahom základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, uplatňuje kritérium významu veci z pohľadu sťažovateľa a v tejto súvislosti diferencuje posudzovanie primeranosti plynulosti konania do troch skupín; ide o konania vyžadujúce primeranú rýchlosť, osobitnú rýchlosť alebo výnimočnú rýchlosť (m. m. III. ÚS 254/2015, III. ÚS 181/2011).

13. Ak ide o konania týkajúce sa rodičovských práv, EŠLP požaduje od vnútroštátnych súdnych orgánov výnimočnú rýchlosť konania (m. m. I. ÚS 304/2011). Aj ústavný súd pri posudzovaní napadnutého konania uplatnil požiadavku výnimočnej rýchlosti v prípadoch konaní o rodičovských právach, medzi ktoré nepochybne patrí aj konanie vo veciach úpravy styku, zverenia do výchovy a výživného.

14. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitost' veci, ústavný súd konštatuje, že konanie o rozvod manželstva a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom na čas po rozvode tvorí bežnú a štandardnú agendu rozhodovania všeobecných súdov, teda nie je po právnej stránke zložitú. Prejednávanú vec nemožno považovať za skutkovo zložitú len z dôvodu potreby nariadenia výchovného opatrenia, keďže samotné odborné poradenstvo trvalo 4 mesiace (aj keď bolo kvôli pandémie predĺžené) a predĺženie konania v súvislosti s jeho nariadením (vypracovanie a doručenie rozhodnutia) je skôr dôsledkom nečinnosti, resp. neefektívnej činnosti okresného súdu. Dĺžka napadnutého konania preto nebola závislá od skutkovej či právnej náročnosti prerokovávanej veci.

15. Pri hodnotení podľa ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľky v napadnutom konaní, ústavný súd zistil, že aj sťažovateľka prispela svojím správaním k doterajšej dĺžke napadnutého konania, na čo poukázal aj okresný súd.

16. Na ťarchu sťažovateľky z pohľadu zbytočných prietáhov v napadnutom konaní možno pripísať skutočnosť, že na výzvu súdu (doručenú 26. mája 2018) na predloženie dôkazov, ktoré označila v návrhu, a na predloženie potvrdenia o spoločnom bydlisku reagovala až po urgencii súdu a tieto dôkazy súdu doručila až 5. septembra 2018, resp. potvrdenie o spoločnom bydlisku až 19. októbra 2018. Neobstojí tvrdenie sťažovateľky, že súd jej zaslal uznesenie na nesprávnu adresu, na ktorej sa nezdržiavala, a preto nemala o ňom vedomosť, pretože zo spisu vyplýva, že na adrese uvedenej v návrhu () si poštu preberala. Na uvedenú skutočnosť ústavný súd prihliadol pri úvahe o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia. Na druhej strane ústavný súd konštatuje, že odročenie pojednávania na žiadosť sťažovateľky z dôvodu povinnej karantény nemožno považovať za okolnosť spôsobujúcu zbytočné prietahy v konaní.

17. Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu z hľadiska existencie zbytočných prietáhov, pričom uvádza, že celková dĺžka napadnutého konania v trvaní štyroch rokov je zjavne neprimeraná.

18. Okresný súd bol v predmetnej veci opakovane nečinný, a to v období od 13. februára 2019, keď mu bola doručená správa kolízneho opatrovníka, do vyžiadania súvisiaceho spisu Okresného súdu Košice I vo februári 2020 (12 mesiacov) a v období od doručenia správy z poradensko-psychologického procesu 16. júna 2021 do 28. decembra 2021, keď súd nariadil pojednávanie (vyše

6 mesiacov). Uvedené obdobia nečinnosti okresného súdu bez existencie zákonnej prekážky treba považovať za zbytočné priet'ahy v konaní.

19. Vychádzajúc z uvedených zistení, ústavný súd dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, ktoré napriek objektívnym okolnostiam, ktoré vstúpili do konania (pandémia), boli spôsobené najmä nečinnosťou okresného súdu. Ústavný súd preto vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v napadnutom konaní (bod 1 výroku tohto nálezu).

20. Keďže napadnuté konanie je toho času právoplatne skončené, nepostupoval ústavný súd podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde a neprikázal okresnému súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných priet'ahov (bod 3 výroku nálezu).

21. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiada o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia 2 000 eur s poukazom na význam konania a dobu nečinnosti a neefektívnej činnosti okresného súdu.

22. Cieľom primeraného finančného zadost'učinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

23. S poukazom na celkovú dĺžku napadnutého konania, ktoré je toho času právoplatne skončené, na čiastočný podiel sťažovateľky na vzniknutých priet'ahoch, deklarovanie porušenia práv sťažovateľky predstavuje podľa názoru ústavného súdu dostatočné zavŕšenie poskytnutej ústavnoprávnej ochrany, preto jej požadované primerané finančné zadost'učinenie nepriznal (bod 3 výroku nálezu). Prihliadol i na preukázanú skutočnosť, že sťažovateľka sa svojich základných práv domáhala ústavnou sťažnosťou podanou jeden deň pred vyhlásením meritórneho rozhodnutia v žalovanom konaní, čo nesvedčí o vnútornom prežívaní priet'ahov ústiacom do nemajetkovej ujmy.

VI.

Trovy konania

24. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 615,39 eur (bod 2 výroku nálezu). Pri ich výpočte vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je 193,50 eur a hodnota režijného paušálu je 11,63 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu, stanovisko k vyjadreniu okresného súdu).

25. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. októbra 2022

Peter Straka
predseda senátu